آخرین دغدغه امام خمینی

امـام خمینی رهبر انقلاب اسـلامی و پایه‌گذار جمهوری اسـلامی ایران در طـول مبارزات مردم ایران در قبل و بعد از پیروزی انقلاب، نظریات خود را در مورد مسایل مهم سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی بیان می‌داشـت و هر کدام از آن‌ها در جای خود دارای اهمیت و راهگشـا بود و سرمشق یک سری از اقدامات اجرایی قرار می‌گرفت.

نکته پرارزش اظهارات ایشان این بود که مخاطب اصلی آن‌ها، مردم در درجه اول و مسؤولان در رتبه بعدی بودند. به‌عبارت دیگر، امام دستورات حکومتی خود را به‌طور مستقیم به صاحب‌منصبان کشور ارایه می‌کرد اما نقطه نظرات دینی و سیاسـی را به‌طور مسـتقیم با مردم در میان می‌گذاشـت. این روش ایشان باعث می‌شد نظریات امام به‌صورت مطالبات مردمی در آید تا مسؤولان که باید پاسخگوی مردم باشند، به اجرای آن ایده‌ها بپردازند.

در این‌جـا تصمیم بر این نیسـت که تمام نقطه نظرات مهم امام که با مردم در میان گذاشته است مورد بررسـی قرار گیرد، چرا که در طول سال‌های گذشته و در خرداد ماه هر سال بخشی از این مطالب مـورد مداقه قرار گرفتـه و به‌طور تفصیل به آن‌ها پرداخته شـده اسـت. به همین دلیل در خرداد ماه امسـال در پی این هستیم که به یکی از مهم‌ترین ایده‌هـای امام کـه بارها مورد تأکید ایشـان بوده بپردازیـم و از جنبه‌های مختلف این موضوع مهم را بررسی نماییم.

حفظ نظام جمهوری اسلامی ایران از شاه‌بیت‌های کلام امام اسـت که بارها و بارها مورد تأکید قرار گرفـت و در نهایت، به این جمله منتهی شـد که حفظ نظام از اوجب واجبات است. این جمله حاکی از این نظر است که این موضوع نه تنها مانند فروع دین، اجرایش بر همگان واجب اسـت بلکه از نظر

رتبی دارای ارجحیت می‌باشد و به‌عنوان واجب‌ترین واجب‌ها شناخته شده است.

برای درک و بررسی دقیق‌تر این نظریه امام خمینی که تا حدی عجیب به‌نظر می‌آید، ضروری است به کند و کاو بیشتر موضوع پرداخته و با دقت و تفقه بیشتر به عمق تئوری ایشان در این زمینه پی ببریم.

بعضی از پیروان امام خمینی که علاقه زیادی هم به ایشان داشتند، از این جمله امام ـ حفظ نظام از اوجب واجبات است ـ این برداشت را داشتند که برای حفظ نظام باید تلاش کرد و دست به هر کاری زد تا این هدف محقق شود. این گروه چون به هدف فکر می‌کردند، وسیله را دارای اهمیت نمی‌پنداشتند و نسبت به صحیح یا غلط بودن آن حساسیت نداشتند.

در واقع، این بخش از پیروان، طرفدار تز ـ هدف وسیله را توجیه می‌کند ـ بودند و از کاربرد وسایل بد و نامناسب که هیچ‌گونه سنخیتی با هدف پاک اصلی نداشت، ابایی نداشتند. این گروه که شاید صادقانه به این روش معتقد بودند، نمی‌دانستند که وسیله بد و نامناسب به مرور زمان هدف خوب و مناسب را هم تحت تأثیر قرار می‌دهد و باعث تخریب هدف مقدس هم می‌شود. به همین دلیل دست به اقداماتی زدند که در نهایت، باعث واکنش خود امام خمینی شد و اقدامات آن‌ها را زیر سؤال برد و حتی نسبت به آن کارها تبری جست.

تعیین هیئت تحقیق از زندان اوین از طرف امام خمینی در سال‌های اولیه دهه شصت که با تئوری فوق زندان را اداره می‌کردند، از عکس‌العمل‌هایی بود که امام نسبت به گزارش‌های دریافتی از زندان اوین از خود نشان داد.

اکنون ضروری است با توجه و دقت بیشتر، این جمله امام را مورد بررسی قرار دهیم تا به عمق اندیشه امام در این زمینه پی ببریم.

امام خمینی می‌گوید حفظ نظام از اوجب واجبات است. در ابتدا، ضروری است به تعریف تفصیلی از نظام که امام خمینی حفظ آن را واجب می‌داند بپردازیم. ایشان حفظ نظام جمهوری اسلامی ایران را از اوجب واجبات می‌داند. به‌عبارت دیگر، ایشان نظامی را قابل حفظ می‌داند که اولاً جمهوری و ثانیاً اسلامی بوده و در کشوری به نام ایران برقرار باشد.

اکنون باید به این نکته مهم اشاره کنیم که نظام جمهوری اسلامی چگونه نظامی است. امام خمینی در پاریس می‌گوید جمهوری مثل همین جمهوری‌هایی است که در اروپا و غرب وجود دارد و از آن‌جا که مردم ایران مسلمان هستند، قوانین این جمهوری بر مبنای اسلام است. شرح این گفته چنین است که حکومت ایران بر مبنای آرای مردم ایران شکل می‌گیرد و تمام سطوح حکومتی از بالاترین تا پایین‌ترین مقام آن مشروعیت خود را از آرای مردم به‌دست می‌آورند. به همین دلیل بر طبق قانون اساسی، رهبری، رییس جمهور نمایندگان مجلس، وزرا، رییس قوه قضاییه و... به‌طور مستقیم و یا غیرمستقیم با آرای مردم انتخاب می‌شوند و تغییر و جابجایی آن‌ها نیز از همین طریق اعمال می‌گردد.

نکته دیگر این‌که در نظام جمهوری اسلامی ایران باید اسلام در تمام شؤون جامعه حاکم باشد و قوانین تصویبی نباید مغایرتی با اسلام داشته باشد. این نکته نیز در قانون اساسی مورد توجه قرار گرفته

و شورای نگهبان و مجلس شورای اسلامی موظف به اجرای آن شده‌اند.

بـا توجه به نکات مذکـور، حفظ نظام به معنای حفـظ آراء و خواسـته‌های مـردم از یک طرف و اجـرای قوانین و ضوابط اسـلامی از جانب دیگر است. به‌عبارت دیگر، نظام جمهوری اسلامی ایران دارای یک قالب و یک محتوا است که حفظ نظام به معنای حفظ هر دوی آن‌ها اسـت و حفظ یکی بدون همراهی دیگری امکان‌پذیر نیسـت و دیگر آن نظام مورد نظر امام خمینی نیست.

در یک نظام جمهوری، خواسته و نیازهای مردم اصل اسـت و حکومت باید در جهت پاسـخ به این مطالبـات حرکت کند. خواسـته‌های مـردم جنبه اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی دارند که در رأس آن‌ها عدالت، آزادی، رفاه و پیشرفت قرار دارند. در صورتی که حکومت در جهت تأمین این خواسته‌ها حرکت کند حکومت جمهوری است وگرنه، نه.

اجـرای قوانیـن اسـلام و دسـتورات دینی در حکومت و جامعه از مختصات جمهوری اسـلامی است که اگر مورد توجه قرار نگیرد، دیگر حکومت محتوای اسلامی ندارد گرچه نام آن اسلامی باشد. مهم‌ترین دستور اجتماعی اسلام رعایت اخلاق در حکومت و در میان مردم اسـت که پایه و اسـاس آن رعایت حقوق مردم می‌باشـد. بر مبنای اخلاق اسـلامی خودکامگی، دروغ، تهمت، استبداد، فقر فسـاد، آبروبری، دزدی، اختلاس، سـوء اسـتفاده از بیت‌المـال و ریاکاری ممنوع اسـت و در مقابل راستی، صداقت، شـفافیت، رعایت حقوق مردم و بیت‌المال، آزادی، تأمین معیشـت مردم سـفارش شـده اسـت. حال اگر جامعه بر این پایه اداره نشد آیا محتوای آن اسلامی است؟

نکتـه آخر این که نظام جمهوری اسـلامی در کشوری به نام ایران برقرار است که حفظ آن نیز از اوجب واجبات است. حفظ کشور عزیزمان ایران در درجه اول به حکومت و سپس به مردم بازمی‌گردد. حکومت باید در درجه اول به تقویت نیروی نظامی بـرای تأمین حدود و مرزهای ایران بپردازد و تمام امکانات لازم را بـرای حفظ تمامیت ارضی ایران فراهم نماید. این اقدام لازم است ولی کافی نیست. برای کفایت امر نیاز به یک سیاست خارجی علمی و عاقلانه می‌باشـد که موقعیت بین‌المللی ایران را ارتقاء دهد و جمهوری اسـلامی ایران را به‌عنوان عضوی فعال در مجامع و سـازمان‌های بین‌المللی جا بیندازد. سیاست خارجی فعال و موقعیت بالای بین‌المللـی، ایـران را از هر خطـر خارجی مصون مـی‌دارد و باعث می‌شـود جنگی دیگـر به ایران عزیز تحمیل نشود.

ذکـر این نکته در این‌جا نیز ضروری اسـت که اگر در تأمین نیازهای نیروی نظامی کوتاهی شـد و یا این که در سیاسـت خارجی مواضع و اقدامات ماجراجویانه و غیرعلمی و غیرعاقلانه دنبال گردید آیـا در حفظ ایـران بر طبق نظر امام خمینی عمل شده اسـت؟ خلاصه این که حفظ نظام به معنای حفظ قالب و محتوای آن اسـت که اگر چنین شد به نظریه امام خمینی عمل شده است وگرنه، نه.

دکتر سید محمد صدر